

Mehmet KARACA

Türkiye Maden-İş sendikası

Genel Başkanı ve DISK

Genel Yönetim Kurulu üyesi

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE

İNSAN HAKLARI KONFERANSI

28 Mart 1987

OSLO

TÜRKİYE'DE SENDİKAL HAK VE ÖZGÜRLÜK'LER

Türkiye'de 12 Eylül 1980'de askeri bir darbe yapıldı. Bu darbe sonucu parlamento dağıtıldı, siyasi partiler, demokratik yığın örgütleri kapatıldı. Türkiye sendikal hareketi nin ilerici işçi sendikal örgütleri ve onların konfederasyonu DISK yasaklandı. Yöneticileri tutuklanıp ağır işkencelerden geçirildi. 5 yıl süren askeri sıkı yönetim mahkemelerinde'ki yargılamaları geçtiğimiz 1986 Aralık ayında sona erdi. Toplam 264 DISK ve sendikaların yöneticileri olan arkadaşlarımıza 5 ile 15 yıl arasında değişen ağır hapis cezaları verildi. DISK ve 27 iş kolu sendikasında mahkeme kararı ile kapatıldı, sendikaların paralarına ve mal varlıklarına el konuldu. Bugün için DISK davası bir üst mahkemeye intikal etmiş durumda. Türkiyedeki mahkemelerin normal işleyişi açısından bakıldığında bu sendikal davanın en az iki yıla yakın bir süre daha dosya üzerinde git gellerle devam edeceği ortaya çıkıyor. 1477 sanıklı böyle bir dava herhalde dünya üzerinde başka örneği yok.

Türkiye de 12 Eylül 1980'de darbe yapıldığında, darbeyi yapan generaller şu 3 gerekçeyi ileri sürmüşlerdi:

- 1) Terörü önlemek,
- 2) Ekonomiyi düzeltmek,
- 3) Demokrasiyi "yeniden" kurmak

Biz Türkiyede 12 Eylül 1980 öncesi terörü yatsımıyoruz. Bizler o dönem geçitli yığın örgütlerinin temsilcileri olarak gerekli uyarılarda yaptık.

(2)

12 Eylül sonrası terörü önleme adı altında terör, devlet terörüne dönüştü. 1980'den günümüze kadar 7 yıllık sürede yaklaşık 300 Bin dolayında insan zindanlardan, hapishanelerden geçti. Zindana, haphishaneye, karakollara düşüpte işkence görmemiş insan az sayılır. Terörle hiç ilgisi olmayan nice ilerici demokrat yurtsever insan bu zindanlardan ve işkencelerden geçti. Uluslararası kamu oyununda bu insanların terörist olamayacaklarına dair kanaat yaygınlaşınca bu sefer 12 Eylül rejiminin sözcüleri uluslararası platformlarda "evet silahlı terörist değillerdi ama ideolojileri itibarıyla teröristlere yardım ediyorlardı" demeye başladılar. Yani 12 Eylül'ü kim benimsememiş ise, kim karşı ise o kişi bu düşüncesi ile (yani ideolojisi ile) teröristtir, terörizme hizmet etmektedir.

İşte 12 Eylül 1980 darbesinin ana felsefesi bu oldu.

Türkiyede işkenceler üzerine ve onun metodları üzerine çok örnekler var, ben burada onların üzerinde durmayacağım.

Ekonomiyi düzeltmeye gelince :

1980'de Türkiye'nin ulusal geliri 70 milyar dolar idi. Kişi başına gelir ise 1500 dolar idi. Bugün yani altı yıl sonra, ulusal gelir 50 milyar dolara, kişi başına gelir ise 960 dolara düştü. Türkiye'nin dış borçları 1980'de 13 milyar dolar idi, bugün 29 milyar dolar durumunda. Demekki dış borçlar altı yılda yüzde yüzün üzerinde arttı. Ama ulusal gelir yüzde 28, kişi başına gelir yüzde 33 azaldı. Artık alınan yeni borçlar sadece dönem faizlerini ödemeye yetiyor, birde askeri harcamalara.

Demokrasiyi "yeniden" kurtarmaya gelince :

12 Eylül 1980 öncesi Türkiye'de demokratik haklar elbette bir batı normlarında değildi. Demokrasi güçleride bunu genişletmek için mücadele ediyorlardı. Ama 12 Eylül sonrası bu kısıtlı haklar dahada daraltıldı, ya da yok edildi.

(3)

- Yeni bir anayasa,
- Yeni bir siyasi partiler yasası
- Yeni bir seçim yasası
- Yeni bir sendikalar yasası
- Yeni bir demekler yasası ve olağanüstü hal yasası ile Devlet güvenlik mahkemeleri yasası çıkarıldı.

Velhasıl ülkenin yapısı, devlet'in yeniden örgütlenmesi yasal düzenlemelerle 12 Eylül 1980 darbesini yapanların anlayışına göre yeniden düzenlendi. Darbenin başı General EVREN'de kendisini bu yeni yasal düzenlemeler içinde, anayasaya koyduğu bir madde ile 7 yıl süre ile Cumhurbaşkanı, yanındaki 4 Generalide Cumhurbaşkanlığı konseyi ilân etti.

Bugün Batı Avrupa ülkelerinde Türkiyede demokrasiye dönülüp dönülmediği tartışılıyor. Bu insanların anlayışına göre değişebilir ama demokrasilerde değişmeyen kimi kurallar vardır ki onları bizim ülkemizde ve bu rejimin çıkardığı anayasa ve yasalarda görmek mümkün değil. Hele bunları insan hakları Evrensel beyannamesi açısından, Avrupa insan hakları sözleşmesi açısından ele aldığımızda çok büyük farklılıklar göreceğiz.

Bizim 1961 anayasamızda Milli Güvenlik Kurulu diye bir kurul yerliydi. Bu kurul hükümetin kimi bakanları ile Genel Kurmay ve Kuvvet Komutanlarının ortadaşa oluşturdukları bir kurul idi. Ülkede "Milli Güvenlikle ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonunun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere gerekli görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir." İbaresini ile 1961 Anayasasında yetkileri böyle belirlenmiş idi.

1982 Anayasasında ise bu kurulun yetkileri şöyle belirleniyor: "Milli Güvenlik Kurulu, devletin Milli Güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulaması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurul'un, devletin varlığı ve bağımsızlığı,

(4)

ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınması zorunlu görüldüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulu'na öncelikle dikkate alınır."

1982 Anayasasında yer alan bu hükmün yorumunu ben, Türkiye'de demokrasiye dönülüp dönülmediğini tartışanlara bırakıyorum. Ama onlara birşeyi de sormak istiyorum. Türkiye bir Avrupa Konseyi üyesi, Batı Avrupa kurumları içinde yer alıyor, aynı zamanda sizin ülkeniz NORVEÇ'le birlikte NATO ittifakı içinde yer alıyor. Önümüzdeki günlerde Avrupa Ekonomik Topluluğu'na kesin üyelik için başvuru hazırlığı içinde. Yukarıda sözünü ettiğim Anayasa hükmü bu kuruluşlar içinde, bu ittifaklar içinde yer alan hangi ülkenin Anayasasında bu, veya benzer hükümler yer alıyor? Biz demokrasilerde çifte standart istemiyoruz. Eğer bu ittifak içindeki ülkeler, demokrasilerde sınıflandırma ve derecelendirme yaparlarsa kanıma göre hem demokrasi konusundaki inandırıcılıklarını zayıflatırlar, hemde kendi ülkelerindeki demokrasinin geleceğinin de uzun erimde tehlikeye atarlar. Biz ülkemiz demokrasileri "ikinci sınıf" bir demokrasiye kabul etmiyoruz. Batı kurumlarında da ikinci sınıf bir ülke olmayı kabul etmiyoruz. Bizim ülkemizde de halkımız demokrasiye lâyıktır. Yeterki onun önündeki engellere kimi çıkar çevrelerinin desteği engellenebilsin.

12 EYLÜL 1980 SONRASI YENİ ANAYASA VE SENDİKALAR YASASI İLE TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ GREV VE LOKAVT YASALARINDA SENDİKAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER:

Sendikal hak ve özgürlükler önce 1980 Anayasasının 51 - 52 - 53 ve 54.ü maddeleri ile kısıtlandı. 1983 Mayısında kendine Milli Güvenlik Konseyi (MGK) adını veren beş General'in çıkardığı yeni sendikalar, toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt yasaları ile kısıttamalar ayrıntılı şekilde düzenlendi.

Anayasanın 51'ci maddesi ve sendikalar yasasının 5 ve 6'cı maddeleri, sendika kurucusu ve yöneticisi olabilme koşullarını düzenliyor. Sendika kurucusu olabilmek için sendikanın kurulacağı iş kolunda en az bir yıldan beri fiilen çalışır olmak zorunluluğu getirilmiştir. Sendika ve Konfederasyonların yönetimine seçile bilmek için ise en az 10 yıl bil fiil çalışmış olmak zorunluluğu getirilmiştir. Buna göre 10 yıldan az çalışmışlığı olan kişiler sendika veya konfederasyonların yönetimlerine aday olamayacaklar ve seçilemeyeceklerdir. Bu koşulların dışında sendika kurucusu veya yöneticisi olabilmek yine sendikalar, toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt yasalarında belirtilen suçlardan mahkum olmamak gereklidir.

Örneğin :

Bir iş yerinde sendika yöneticisi olarak grev yapılmasına veya işçilerin kendilerinden başlattığı bir greve destek verdin veya teşvik ettin ise, sonuçta bugünkü mevcut yasalara göre işveren veya savcılık bu grev'in yasalara aykırı olduğu gerekçesi ile dava açıp hakkında altı ay mahkûmiyet kararı verildiğinde otomatikman sendika yöneticisi olamıyorsun. (Buna ideolojik amaçlı grev yaptın deniliyor ve suçlu duruma düşürülüyorsun.)

(6)

Ayrıca sendika kurucu ve yöneticilerinden bir dizi belgeler istenmektedir. Bu belgelerde Valilikler ve çeşitli Bakanlıklar yasalara aykırı bir durum gördüklerinde sendika ve konfederasyonların faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için görevli mahkemelere dava açabilmektedirler.

İşçi sendikaları iş kolu esasına göre bir iş kolunda ve ülke çapında faaliyet göstermek amacıyla kurulabilirler. Bir iş kolunda birden fazla sendika kurulabilir. Ancak meslek ve iş yeri esasına göre sendika kurulamaz ve sendikalar bölgeler düzeyinde kurulup federasyon biçiminde örgütlenemez. Yani burada devlet'in sendikal yaşam'ın örgütlenmesine açık müdahalesini görüyoruz. Örgütlenme şekillerini, kurucu ve yönetici olabilme kurallarını devlet yasalarla düzenliyor. Bir başka örnek Türkiye'de memurlar'ın öğretmenler'in sendikalaşma hakları yoktur. Bu da yasa ile düzenlenmiş, yani memurlar ve öğretmenler sendika kuramıyorlar veya kurulmuş sendikalardan herhangi birine üye olamıyorlar. Tabiki ekonomik ve sosyal haklar bakımından toplu sözleşme yapma hakları da yok. Devlet'in kendi belirlediği ücret statüsü içinde kalıyorlar. Buna karşı direnme ve grev hakları da yok.

Sendikalara üye olma konusunda kısıtlamalar getirilmiştir.

- Din ve ibadet işlerinde çalışanlar,
- İşçi olarak çalışan öğrenciler,
- Özel okullarda çalışan öğretmenler,
- Banka kurum, kamu kuruluşu, sigorta şirketlerinde çalışan müdür ve eşit derecedeki memur, müfettişler, kontrolörler sendikalara üye olamazlar.

(7)

İşçilerin sendikalara üye olmaları ile ilgili önemli güçlülüklerde vardır.

Örneğin:

Bir sendikaya üye olmak isteyen işçi, önce 5 suret doldurup imzaladığı üye kayıt fişini NOTER'e tasdik ettirdikten sonra sendikaya verecek, sendikanın yönetim kurulu işçinin üye kabul edilip kabul edilmediğine karar verecektir. Sendika işçinin üye olarak kabulüne karar verdiği takdirde, işçinin üye kayıt fişinin bir suretini işverene, bir suretini bölge çalışma müdürlüğüne, bir suretini de Çalışma Bakanlığına göndermektedir. Bu durum bir dizi bürokratik engel'in yanında işçinin iş güvencesinide ortadan kaldırmaktadır.

SIYASİ YASAKLAR

Anayasanın 52.'ci ve sendikalar yasasının 37.'ci maddesi, sendikaların yasak faaliyetlerini şöyle belirliyor:

4.....

Sendika ve konfederasyonlar siyasi amaç güdemezler, siyasi faaliyetlerde bulunamazlar, siyasi partilerle ilişki kuramazlar ve işbirliği yapamazlar ve bunlarla hiçbir konuda hiçbir şekilde müşterek hareket edemezler, siyasi partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar, bunlardan yardım ve bağış alamazlar, bunlara yardım ve bağışta bulunamazlar. Sendika ve konfederasyonlar derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla siyasi amaçla ortak hareket edemezler, bir siyasi partinin adını, amblem ve işaretlerini kullanamazlar.....

Bir siyasi partinin yönetim organlarından herhangi birinde görev alan sendika veya konfederasyon yöneticilerinin, bu göreve geldikleri andan itibaren sendika veya konfederasyondaki görevleri kendiliğinden sona erer.

Mahalli ve genel seçimlerde aday olanların, sendika veya konfederasyonun organlarındaki görevleri adaylık süresince askıda kalır. Seçilmeleri halinde görevleri son bulur."

(8)

"Ayrıca, sendika ve konfederasyon yöneticilerinin sendika ve konfederasyondaki faaliyet ve görevleri sırasında ve bu faaliyet veya görevleri sebebiyle Türk Ceza Yasasının 125, 141, 142, 144, 155, 163, 168, 171, 172, 313 ve 499/2 maddelerine uyan suçlardan dolayı mahkum ~~olmaları~~ olmaları halinde görevli ceza mahkemesi kararıyla, yöneticisi oldukları sendika veya konfederasyonun kapatılmasına karar verilir."

Yine, Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt yasasının 73. maddesi uyarınca Yasama (TBMM), yürütme (hükümet) ve yargı organlarının kararlarını etkilemek veya protesto etmek amacıyla kanun dışı grev yapan sendika veya konfederasyonlar aynı şekilde kapatılır.

Sendikaların üzerindeki en önemli baskılardan birisi de sendika ve konfederasyonların "Mali ve İdari yönden" denetlenmeleridir. Anayasa ve sendikalar yasasının 47. maddesi ve Bakanlar Kurulunun 6.6.1984 tarihinde yürürlüğe koyduğu tüzük gereğince, "sendika ve konfederasyonların tüm çalışma ve faaliyetleri Çalışma ve Maliye Bakanlıklarınca yılda bir kez, gerekli görüldüğünde her zaman denetlenmektedir."

Ayrıca, Valilikler gerekli gördüğünde denetleme yaptırmakta ve doğrudan doğruya Kenan Evren'e bağlı olan Devlet Denetleme Kurulu tarafından da her zaman denetlenebilmektedir. Denetlemelerin sonucunda, Anayasa ve yasalarla aykırılık görüldüğünde sendika ve konfederasyonların faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için dava açılmaktadır.

Bir diğer önemli konuda, sendika veya konfederasyonların uluslararası kuruluşlara üyeliğidir. Bunun için birinci koşul, üye olunacak uluslararası kuruluşun ~~Türkiyede anayasa ve yasalarla uyumlu~~ olduğu tüzük ve çalışmalarının Türkiye'deki anayasa ve yasalara uygun olması gerekmektedir. Bu nedenle de, ~~her~~ bir uluslararası kuruluşu üye olmak isteyen sendika ve konfederasyon, üye olunacak kuruluşun tüzüğünü en az üç ay önce Çalışma ve İşleri Bakanlığına vermesi gerekmektedir. Bakanlar Kurulu tüzüğü uygun gördüğü takdirde, sendika ve konfederasyonun, uluslararası kuruluşu üyeliğine izin vermektedir. Ancak, ileride, üye olunan kuruluşun Türkiye'deki anayasa ve yasalara aykırı faaliyette bulunduğu Bakanlar Kurulu tarafından saptandığı takdirde, sendika ve konfederasyonun, uluslararası kuruluşu üyeliği iptal edilmektedir.

(9)

Sendikaların, üyelerinden alacağı ödenti miktarı ve sendikaların diğer gelirleri de yasada belirtilmiştir. Ve sendikaların gelirlerini bir devlet bankasına yatırmaları zorunludur.

Ayrıca, dernekler yasası, Toplantı, ~~ve~~ gösteri ve yürüyüş yasası olağanüstü hal yasası ve devlet güvenlik mahkemeleri yasası ile de çeşitli yasak ve kısıtlamalar getirilmiştir.

~~Sendikaların~~ sendika ve konfederasyonların kapalı ve açık toplantıları izne bağlıdır.

Sendikaların tüm çalışma ve faaliyetleri ⁿⁱⁿ bir kısıkaç içine alınması ile elbette yetinilmedi. 2822 sayılı toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt yasası ile de toplu sözleşme ve grev hakkı tümüyle kısıtlandı. Öncelikle toplu iş sözleşmelerinde yer alacak konular yasa ile belirlenmiştir.

Sendikaların, toplu iş sözleşmesi yapabilmeleri için önce, kurulu buldukları işkolunda çalışan işçilerin % 10 nunun üyesi olduğunu kanıtlaması gerekmektedir. Sendikalar, üyelerini Çalışma Bakanlığına bildirecekler ve Çalışma Bakanlığı her yıl Ocak ve Temmuz aylarında yayınladığı tebliğlerle hangi sendikaların % 10 barajını aştığını belirtmektedir. % 10 barajını aşmayan sendikalar bir işyerinde çalışan işçilerin tamamını üye yapmış olsa bile toplu iş sözleşmesi yapmaya hakkı yoktur. % 10 barajını aşan sendikalar için ise ikinci bir baraj vardır. Buda bir işyerinde çalışan işçilerin % 51'ni üye yaptığını yine Çalışma Bakanlığı aracılığı ile kanıtlaması zorunludur.

Sendikalar, belirtilen bu barajları aştıktan sonra toplu iş sözleşmesi yapma hakkını kazanmaktadırlar.

Grev, anayasa ve yasada biçimsel olarak vardır.

Tüm engeller aşılabir işyerinde grev yapılması halinde:

- İşyerinde sadece iki grev gözcüsü olacak,
- Grev gözcülerinin barınması için, çadır veya başka birşey yapılamıyacaktır,
- İşveren çalışmak isteyen işçileri çalıştırabilecek,
- İşveren stok edilmiş mallarını çıkartabilecek,
- Sendika tarafından karar verilen veya uygulanmakta olan grevin yasal olmadığı konusunda işveren her zaman dava açabilecek,
- Grevin toplum zararına ve iyi niyet kurallarına aykırı olduğuna görüşünde olursa Çalışma Bakanlığı, grevin durdurulması için mahkemeye başvurabilecektir.

-Grev ve lokavt süresince işçilerin hizmet akitleri askıda kalacak, ücret ve sosyal yardım ödenmeyecek, bu süre kıdem ödencesinin hesabında dikkate alınmayacak. Toplu iş sözleşmelerine hizmet akitlerine bu belirtilenlerin aksine hükümler konamayacaktır.

Grev yasağının bulunduğu işler ile işyerleri de oldukça genişletilmiştir.

- Su, elektrik, havagazı, kömür, tabii gaz ve petrol sondajı, üretimi tasfiyesi ve dağıtım işlerinde,
- Banka ve noterlik hizmetlerinde,
- Kamu kuruluşlarınınca yürütülen itfaiye, temizlik işleri ile şehir içi deniz, kara ve demiryolu ve diğer raylı toplu yolcu ulaştırma hizmetlerinde,
- Can ve mal kurtarma, cenaze ve tekfin işlerinde,
- İlaç imal edilen işyerleri hariç olmak üzere, aşı, serum imal eden müesseselerle, hastane, klinik, sanatoryum, dispanser, eczane gibi sağlıkla ilgili işyerlerinde,
- Eğitim ve öğretim kurumlarında, çocuk bakım yerlerinde, huzurevlerinde, mezarlıklarda,
- Milli Savunma Bakanlığı ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığınca doğrudan işletilen işyerlerinde grev yasaktır. Bu işyerlerinde toplu iş sözleşmesini Yüksek Hakem Kurulu yapmaktadır.

Anayasa'nın sendikalarla ilgili maddeleri, sendikalar ve toplu iş sözleşmesi yasalarında yer^{Alan} hükümler "87 sayılı sendika özgürlüğü ve sendika hakkının korunması" ve "98 sayılı sendika ve toplu pazarlık hakkı" sözleşmeleri hükümleri ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çeşitli ilke kararlarıyla tümüyle çelişmektedir.

ILO, işçilerin "normal" sendikal çalışmalarını yapabilmeleri için dört temel haktan yararlanmaları gerektiğini belirtmektedir.

Bu dört temel hak şunlardır:

- Ana tüzük ve yönetmeliklerini serbestçe düzenleme hakkı,
 - Yöneticilerini tam bir özgürlük içinde seçebilme hakkı,
 - Yönetimlerini serbestçe düzenleme hakkı,
 - Çalışmalarını ve iş programlarını serbestçe belirleme hakkı,
- Bu dört temel hak 87 sayılı sözleşmede yer almaktadır.

Nitekim, ~~Türkiye'deki~~ 1982 Anayasasının ilgili maddelerini ve yeni sendikalar ve toplu iş sözleşmesi yasalarını inceleyen ILO Sendika Özgürlüğü Komitesi, ^{ve yasaların} Anayasanın çeşitli hükümlerinin, sendika özgürlüğüne ilişkin ILO standartlarıyla ve ilkeleriyle bağdaşmadığını belirtmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

-İşçi sendika ve üst kuruluşlarında yönetici olabilmek için en az on yıl bilfiil olarak çalışmış olma koşulu,

-Sendikaların siyasal faaliyette bulunmalarının tümüyle yasaklanmış olması,

-Grev hakkına getirilmiş çeşitli kısıtlamalar: Örneğin, genel grevin, dayanışma grevinin, işi yavaşlatma eyleminin yasaklanması gibi.

-İşyeri esasına göre sendika kurulmasının yasaklanmasını,

-Sendikaların yönetimine seçilecek olanların Toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt yasası hükümlerine aykırı hareket etmekten hüküm giymemiş olması koşulu,

-Dinsel kurumlarda ve okullarda çalışanların sendika üyesi olmalarının yasaklanması,

-Baraj sisteminin getirilmesini,

-Grevin yasal olmadığı ve ertelendiği hallerde, toplu sözleşmelerin, Yüksek Hakem Kurulunca yapılmasını,

-Grev eylemlerinden ötürü en az 18 aya kadar hapis cezasına hükümlenmesi ve tekrarı durumunda cezanın % 50 artırılmasını,

-1 Mayıs'ın yasaklanması,

-Sendikaların idari ve mali denetiminin yapılması, vb.

Türkiye'de bugün 12 Eylül 1980 darbesi ile yitirilen, gasbedilen hakları geri alma, demokrosiyi kazanma kavgası veriliyor. Demokrosi kavgası veren ülkemiz demokrosi güçleri kendileri ile dayanışma içinde olanları, emin olunur ki unutmayacaklardır. Onları gerçek dost bileceklerdir.

Ülkede bugün, 12 Eylül'ün ilk günlerine göre göreceli bir demokratikleşme gözleniyorsa zannedilmesinki bu ne 12 Eylül darbesini yapan Generallerin, ne de onların sivil kanadını oluşturan bugünkü hükümetin bir lutfudur. Bunlar ülkemiz demokrosi güçlerinin çeşitli savaşmaları sonucu elde edilen göreceli kazanımlarıdır.